

الگوی اشتغال پایدار افراد دچار ناتوانی روستایی: تحلیل زمینه‌های مرتبط و پیشنهاد‌های شغلی بر اساس نوع ناتوانی

مقدمه: پژوهش حاضر با هدف شناسایی زمینه‌های مرتبط با ایجاد الگوی اشتغال پایدار افراد دچار ناتوانی ساکن در مناطق روستایی استان کرمانشاه زیر پرورش برنامه توان‌بخشی اجتماع‌محور و ارائه الگوهای شغلی متناسب با نوع ناتوانی انجام شد.

روش: پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، کیفی و از نوع اکتشافی بود که با استفاده از رویکرد تحلیل محتوای استقرایی انجام شد. جامعه مورد مطالعه را خبرگان دانشگاهی، خبرگان اداره بهزیستی و افراد کارآفرین دچار ناتوانی تشکیل دادند. نمونه‌گیری هدفمند از نوع گلوله برفی تا حصول قاعده اشباع نظری ادامه یافت. با استفاده از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته عمیق، داده‌های پژوهش گردآوری شدند. قابلیت اعتبار پژوهش از طریق روش‌های درگیری طولانی مدت و مشاهده مداوم، انتخاب نمونه‌های مناسب، گردآوری و تحلیل هم‌زمان داده‌ها و بازنگری توسط مشارکت‌کنندگان مورد تأیید قرار گرفت. قابلیت اعتماد پژوهش، از طریق روش پایایی با آزمون مورد تأیید قرار گرفت.

یافته‌ها: مقولات شبکه‌سازی و بازارسازی برای محصولات، راهبری و بهبود مستمر کسب‌وکار، اجرای مشاوره شغلی بر اساس نوع ناتوانی، ظرفیت‌سازی روانی و توانمندسازی مهارتی، حمایت مالی و زیرساختی و شناسایی متقاضیان و افراد مستعد اشتغال‌آفرینی به‌عنوان مقولات اصلی الگوی توان‌بخشی اجتماع‌محور برای اشتغال پایدار افراد دارای ناتوانی، با توجه به نوع ناتوانی گروه‌های مختلف افراد دچار ناتوانی شناسایی شدند.

بحث: ایجاد الگوهای اشتغال پایدار، همکاری همه‌جانبه خانواده‌های افراد دچار ناتوانی، جامعه، نهادهای دولتی و غیردولتی را می‌طلبد. در این راستا، توجه به نیازهای خاص هر فرد ناتوان و شناخت استعدادها و توانمندیهای او، نقش به‌سزایی در موفقیت برنامه‌های اشتغال و توان‌بخشی ایفا می‌کند.

۱- **بیژن رضایی**
دکتر تخصصی مدیریت آموزشی، گروه مدیریت و کارآفرینی، دانشکده اقتصاد و کارآفرینی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

۲- **ایوب پژوهان**
دکتر تخصصی کارآفرینی، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، اقتصاد و حسابداری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)
<Pazhouhan@pnu.ac.ir>

۳- **معین سلیمانی**
دکتر تخصصی کارآفرینی، گروه مدیریت و کارآفرینی، دانشکده اقتصاد و کارآفرینی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

۴- **خدیجه عزیزی**
دانشجوی دکتری تخصصی کارآفرینی، گروه مدیریت و کارآفرینی، دانشکده اقتصاد و کارآفرینی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

واژه‌های کلیدی:

کارآفرینی، اشتغال، مشارکت اجتماعی، بازتوانی اجتماع‌محور، افراد دچار ناتوانی.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۱۶

Sustainable Employment Patterns for Rural People with Disabilities: An Analysis of Occupational Fields and Job Offers by Disability Typ

- ▶ **1- Bijan Rezaee**
Ph.D. in Educational Management, Department of Management and Entrepreneurship, Faculty of Economics and Entrepreneurship, Razi University, Kermanshah, Iran.
- ▶ **2- Ayoub Pazhouhan**
Ph.D. in Entrepreneurship, Department of Public Administration, Faculty of Management, Economics and Accounting, Payame Noor University, Tehran, Iran. (Corresponding Author) <Pazhouhan@pnu.ac.ir>
- ▶ **3- Moein Soleimani**
Ph.D. in Entrepreneurship, Department of Management and Entrepreneurship, Faculty of Economics and Entrepreneurship, Razi University, Kermanshah, Iran.
- ▶ **4- Khadijeh Azizi**
Ph.D. Student in Entrepreneurship, Department of Management and Entrepreneurship, Faculty of Economics and Entrepreneurship, Razi University, Kermanshah, Iran.

Keywords:

Entrepreneurship, Employment, Social participation, Community-based rehabilitation, People with disabilities

Received: 2025/02/22

Accepted: 2025/09/07

Introduction: This study aimed to identify key areas for developing a sustainable employment model for people with disabilities in rural areas of Kermanshah province. The research was conducted within the framework of the community-based rehabilitation program and sought to provide job models tailored to specific types of disabilities.

Method: The research employed a qualitative and exploratory strategy, utilizing an inductive content analysis approach. The study population consisted of academic experts, welfare department professionals, and successful entrepreneurs with disabilities. Purposive sampling was continued until theoretical saturation was achieved. Data were collected through in-depth, semi-structured interviews. Trustworthiness was ensured through long-term engagement, persistent observation, selection of appropriate samples, concurrent data collection and analysis, and member checking.

Findings: The research findings identified several main categories for the community-based rehabilitation model. These categories include networking and market development for products, business management and continuous improvement, and implementation of disability-specific career counseling. Furthermore, psychological capacity building and skill empowerment, financial and infrastructure support, and the identification of job-ready applicants were also established as essential components for the sustainable employment of people with disabilities according to their disability type.

Discussion: The creation of sustainable employment models requires the full cooperation of families of people with disabilities, the community, and governmental and non-governmental institutions. Paying attention to the specific needs of individuals with disabilities is crucial in this process. Simultaneously, recognizing their inherent talents and capabilities plays a significant role in ensuring the success of both employment and rehabilitation programs.

Citation: rezaee B, Pazhouhan A, Soleimani M, Azizi K. (2025). Sustainable Employment Pattern of Rural People with Disabilities: Analysis of related fields and job offers based the type of disability. *refahj*. 25(98), : 3

URL: <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-4443-fa.html>

Extended Abstract

Introduction

ocial security, and improving the social and economic participation rate of people with disabilities.

In this regard, sustainable employment of people with disabilities is a strategy for financial security and an opportunity for continued participation and contribution to the workforce. If people with disabilities are effectively employed, they add to the economic diversity and productivity of society ([Norstedt & Germundsson, 2023](#)); ([Wided & Abdulaziz, 2024](#)). The present study aimed to identify areas for creating sustainable employment for people with disabilities living in rural areas of Kermanshah province under the coverage of a community-based rehabilitation program and to provide job models appropriate to the type of disability.

Method

The research was conducted using a qualitative and exploratory approach. The statistical population of the study included academic experts, experts from welfare organizations, Imam Khomeini Relief Committee, technical and professional organizations, welfare organizations, the University of Medical Sciences, and entrepreneurs with disabilities. Theoretical, purposive, and snowball sampling techniques were employed concurrently and continued until theoretical saturation was reached, which was achieved after 37 interviews. Semi-structured interviews were used to collect data. The trustworthiness of the research was ensured through strategies including long-term engagement, persistent observation, selection of appropriate participants, concurrent data collection and analysis, and member checking. Reliability was further confirmed using the test-retest method.

Findings

The research findings showed that the categories of networking and market development for products, business management and continuous improvement, implementation of career counseling based on the type of disability, psychological capacity building and skill empowerment, financial and infrastructure support, and identification of applicants and individuals susceptible to employment were iden-

tified as the main categories of the community-based rehabilitation model for sustainable employment of disabled people living in rural areas of Kermanshah province, considering the physical condition of different groups of disabled people in Kermanshah province. Moreover, within the framework of career counseling tailored to the type of disability, several employment models were identified. These included home-based jobs and handicraft production, horticulture and gardening, animal husbandry and breeding, agricultural product processing industries, social and educational services, counseling professions and local entrepreneurship, online home-based occupations, and e-commerce.

Discussion

The research findings identified several core categories as fundamental to the community-based rehabilitation model for sustainable employment of people with disabilities in rural Kermanshah province, tailored to their physical conditions. These categories include networking and market development, business management and continuous improvement, disability-specific career counseling, psychological capacity building and skill empowerment, financial and infrastructure support, and the identification of employment-ready individuals. Furthermore, creating sustainable employment models requires the full cooperation of the families of people with disabilities, the broader community, and governmental and non-governmental institutions. In this respect, paying attention to the specific needs of each individual with a disability and recognizing their unique talents and capabilities plays a significant role in the success of employment and rehabilitation programs. The results of the data analysis reveal that various factors contribute to this process. These include networking and market development for products, which is one of the most critical steps in creating sustainable employment. Furthermore, identifying and selecting individuals with entrepreneurial potential within rehabilitation programs can significantly contribute to the success of sustainable employment schemes. Finally, implementing career counseling tailored to the personal characteristics and environmental conditions of individuals with disabilities in Kermanshah province is a crucial approach for identifying and creating effective employment opportunities.

Ethical considerations

Authors' Contributions

All authors contributed jointly to the design, execution, and writing of all parts of this research.

Conflict of Interest

The authors declare that there is no conflict of interest.

Research Ethics

This study adhered to all applicable ethical standards in research, and ethical rights have been observed throughout the study.

مقدمه

اشتغال پایدار، یکی از اساسی‌ترین زمینه‌های امنیت اقتصادی و اجتماعی و ارتقاء نرخ مشارکت اجتماعی و اقتصادی افراد دچار ناتوانی است (نورستد و جرموندسون^۱، ۲۰۲۳). اشتغال پایدار، ظرفیتی است برای تضمین و حفظ اشتغال معنادار در طول زمان. مفهوم اشتغال پایدار، به‌ویژه هنگام در نظر گرفتن چشم‌انداز شغلی افراد دچار ناتوانی، حائز اهمیت است. همچنین اشتغال پایدار افراد دچار ناتوانی، راهبردی برای امنیت مالی و فرصتی برای مشارکت مستمر افراد دچار ناتوانی است (واید و عبدالعزیز^۲، ۲۰۲۴). اهمیت کار و شغل برای افراد دچار ناتوانی تا جایی است که از فرصت اشتغال به‌عنوان یکی از مهم‌ترین سازه‌های اثرگذار بر کیفیت زندگی افراد دچار ناتوانی و پیش‌شرط لازم برای برگرداندن آنها به آغوش جامعه یاد شده است (باقری و همکاران^۳، ۲۰۱۵).

شواهد موجود در تجربه توانمندسازی شغلی افراد دچار ناتوانی در ژاپن، مؤید این است که ایجاد اشتغال حمایتی برای افراد دچار ناتوانی، باعث توسعه جامعه عاری از محدودیت برای افراد دچار ناتوانی و ارتقاء سبک زندگی آنها در جامعه می‌شود (حسینی^۴، ۲۰۱۸). با این حال، شواهد موجود در مطالعات حاکی از این است که در کشورهای مختلف، افراد دچار ناتوانی در مقایسه با سایر افراد، امکانات اولیه زندگی نظیر بهداشت، مسکن، آموزش و شغل مناسب ندارند (هوانگ و رولستون^۵، ۲۰۲۲). افزون بر این، اولین گزارش جهانی افراد دچار ناتوانی حاکی از این است که افراد دچار ناتوانی، با فقر بیشتر روبرو هستند و فرصتهای اقتصادی کمتری در مقایسه با افراد بدون ناتوانی در اختیارشان قرار می‌گیرد (مانگینی^۶، ۲۰۲۱). عدم دسترسی بسیاری از افراد دچار ناتوانی به تحصیلات بالاتر یا فرصتهای کسب‌وکار، منجر به محرومیت آنها از فعالیتهای اجتماعی، اقتصادی و حتی

1 . Norstedt and Germundsson
3. Hwang and Roulstone

2. Wided and Abdulaziz
4. Mang'eni

سیاسی شده است (هسیه^۱ و همکاران، ۲۰۱۹). وجود این تبعیضها، اصلی‌ترین چالش زندگی افراد دچار ناتوانی است و پیامدهای مخربی بر زندگی فردی و اجتماعی آنها دارد (رهبر و همکاران، ۲۰۱۳). کمبود فرصتهای شغلی و اشتغال پایدار برای افراد دچار ناتوانی، مشکلات و چالشهای فردی و اجتماعی زیادی را ایجاد می‌کند. از این رو، یکی از راهکارهای حل این مسائل، ترویج کارآفرینی در بین افراد دچار ناتوانی است (یاماموتو^۲ و همکاران، ۲۰۱۱) و توجه به اشتغال و نیازهای اجتماعی افراد دچار ناتوانی، یک سیاست عمومی و دغدغه مدیریتی در سطح جهانی است (مارتین و هونینگ^۳، ۲۰۲۰).

شواهد موجود در مطالعات مؤید این است که مشارکت در کارآفرینی افراد دچار ناتوانی، تنها یک منبع درآمد نیست؛ بلکه به آنها کمک می‌کند تا نیازهای روانی و اجتماعی خود را برآورده کرده و از نظر روانی، عزت‌نفس آنها تقویت شود (جلالی و کسائی‌پور، ۲۰۲۱). بر اساس آمار اداره کل بهزیستی استان کرمانشاه، ۴۶ هزار فرد دچار ناتوانی در استان کرمانشاه زندگی می‌کنند که این میزان از میانگین کشوری بالاتر است. از این تعداد ۲۴۹۷۵ نفر در مناطق شهری و بقیه در مناطق روستایی زندگی می‌کنند. از این تعداد، فقط تعداد اندکی شامل ۱۵۸۷ نفر معادل ۴ درصد شاغل هستند (اداره بهزیستی استان کرمانشاه، ۲۰۲۳). این آمار مبین این است که در استان کرمانشاه نرخ بیکاری افراد دچار ناتوانی، به‌طور نامتناسبی بالا است و پژوهشها در مورد اشتغال پایدار افراد دچار ناتوانی در استان کرمانشاه اندک است. در این راستا، طلایی و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی نتیجه گرفتند که برنامه‌ریزی متمرکز، پاسخگونی‌بودن این برنامه‌ها به نیاز افراد دچار ناتوانی، تشخیص ناصحیح در نیازسنجی افراد دچار ناتوانی و نبود انسجام سازمانی در تحلیل گام اول مدل پژوهش و عرضه تسهیلات بر مبنای نیاز، کمبود اعتبارات در تحلیل گام دوم و تبعیض در خدمت‌دهی، همکاری نامناسب

1. Hsieh
2. Yamamoto
3. Martin and Honig

سایر ارگانها، نظارت نداشتن بر پرداخت وام و مشکلات مالی افراد دچار ناتوانی در تحلیل گام سوم، از جمله عواملی هستند که میزان اثربخشی برنامه‌ها و فعالیتهای اداره بهزیستی استان کرمانشاه را تحت تأثیر قرار داده است.

همچنین [قاسمی و میرک‌زاده \(۲۰۲۳\)](#) نتیجه گرفتند که شایستگیهای کارآفرینانه افراد دچار ناتوانی روستایی، عوامل فردی، زمینه‌ای و ساختاری، عوامل مؤثر بر کارآفرینی افراد دچار ناتوانی روستایی در بخش کوزران استان کرمانشاه هستند. [تابنر^۱ و همکاران \(۲۰۲۲\)](#) در پژوهشی به این نتیجه دست یافتند که تحقیقات بسیار کمی در مورد عوامل اجتماعی مرتبط با پایداری اشتغال افراد دچار ناتوانی در دسترس است و پرسشها در مورد پایداری اشتغال برای افراد دچار ناتوانی هنوز به‌طور رضایت‌بخشی پاسخ داده نشده است.

نتایج پژوهش [هلنا^۲ و همکاران \(۲۰۲۳\)](#) نیز نشان دادند که آزمودن انواع مختلف کار، دوست داشتن در محل کار، تعادل در مورد انتظارات و سازگاری، تعامل و انعطاف متقابل و یارانه، تسهیل‌کننده‌های اشتغال پایدار افراد دچار ناتوانی هستند. [واید و عبدالعزیز \(۲۰۲۴\)](#) در پژوهشی نشان دادند که عوامل شخصی، ساختاری، سازمانی، اجتماعی و روان‌شناختی، تسهیل‌کننده‌های کلیدی اشتغال پایدار افراد دچار ناتوانی هستند. از سوی دیگر، توان‌بخشی اجتماع‌محور، یک راهبرد در توسعه جامعه برای توان‌بخشی، برابری فرصتها و ادغام اجتماعی افراد دچار ناتوانی است. توان‌بخشی اجتماع‌محور، از طریق تلاشهای مشترک افراد دچار ناتوانی، خانواده‌های آنها، جامعه و سایر ذی‌نفعان مرتبط به‌دست می‌آید. توان‌بخشی اجتماع‌محور، شامل ارائه خدمات مناسب بهداشتی، آموزشی، حرفه‌ای و اجتماعی به افراد دچار ناتوانی است.

توان‌بخشی اجتماع‌محور، بستری است که از طریق آن برنامه‌های توان‌بخشی برای افراد

1. Taubner
2. Helena

دچار ناتوانی در جوامع خود ارائه می‌شود. هدف اصلی توان‌بخشی اجتماع‌محور، فراهم کردن ظرفیت برای توسعه جامعه برای رسیدگی به نیازهای توان‌بخشی افراد دچار ناتوانی در جوامع است. از این رو، شواهد مطالعات حکایت از این دارد که اگر افراد دچار ناتوانی بخواهند به اعضای کارآمد در جامعه تبدیل شوند و بهزیستی روانی و اجتماعی خود را بهبود بخشند، تمرکز بر توان‌بخشی اقتصادی و اجتماعی با استفاده از رویکرد توان‌بخشی اجتماع‌محور امری اجتناب‌ناپذیر است (آموه و دالا، ۲۰۲۳). با این اوصاف، با توجه به گذشت حدود دو دهه از اجرای برنامه توان‌بخشی اجتماع‌محور در مناطق روستایی استان کرمانشاه، موانع متعددی برای اشتغال پایدار افراد دچار ناتوانی وجود دارد.

از سوی دیگر، استفاده از یک الگوی اشتغال یکپارچه و یکسان برای توانمندسازی افراد دچار ناتوانی روستایی در کل کشور، بدون در نظر گرفتن تنوع فرهنگی و نیز شرایط منطقه‌ای و بومی مناطق روستایی در هر استان، منطقی نبوده و باعث ایجاد مشکلاتی برای ایجاد اشتغال پایدار و توانمندسازی افراد دارای ناتوانی می‌شود. افزون بر این، بررسی پیشینه پژوهش‌های انجام شده مؤید این است که مطالعات نظام‌مند اندکی در زمینه شناسایی زمینه‌های ایجاد اشتغال پایدار افراد دچار ناتوانی تحت پوشش برنامه توان‌بخشی اجتماع‌محور و ارائه الگوهای شغلی متناسب با نوع ناتوانی، به‌ویژه با رویکرد کیفی در مناطق روستایی استان کرمانشاه انجام شده است. بر این اساس، این مطالعه سعی داشت تا این شکاف و خلأ تحقیقاتی را تا حدودی برطرف کرده و الگوهایی برای اشتغال افراد دارای ناتوانی با توجه به نوع ناتوانی آنها، ارائه کند. از این رو، پژوهش حاضر با هدف شناسایی زمینه‌های ایجاد الگوی اشتغال پایدار افراد دارای ناتوانی ساکن مناطق روستایی استان کرمانشاه زیر پوشش برنامه توان‌بخشی اجتماع‌محور، با توجه به نوع ناتوانی گروه‌های مختلف و ارائه الگوهای شغلی متناسب با نوع ناتوانی انجام شد. بر این اساس، پرسش‌های اصلی پژوهش این‌گونه مطرح

1. Amwe and Dala

می‌شود که زمینه‌های ایجاد الگوی اشتغال پایدار افراد دارای ناتوانی ساکن مناطق روستایی استان کرمانشاه کدامند و الگوهای شغلی متناسب با نوع ناتوانی گروه‌های مختلف افراد دارای ناتوانی کدامند؟

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش، کیفی و از نوع مطالعات اکتشافی بود که با استفاده از رویکرد تحلیل محتوای استقرایی انجام شد. تحلیل محتوا یک رویکرد پژوهشی برای تفسیر داده‌های متنی با استفاده از فرایند شناسایی درون‌مایه‌ها، کدگذاری و دسته‌بندی منظم مقولات است (هسیه و شانون^۱، ۲۰۰۵). هدف از تحلیل محتوا، کسب معانی، تأکيدات و بن‌مایه‌های پیامها و چگونگی نظم، فرایند و الگوی ارائه آنهاست (کریپندورف^۲، ۲۰۱۸). محققان این تکنیک را پژوهشی برای توصیف عینی، سیستماتیک و کمی محتوای آشکار پیام معرفی می‌کنند (هنینک^۳ و همکاران، ۲۰۲۰).

مشارکت‌کنندگان پژوهش را خبرگان دانشگاهی در رشته‌های کارآفرینی، اقتصاد، روانشناسی و علوم بهزیستی؛ کارشناسان سازمانهای بهزیستی، کمیته امداد امام خمینی (ره)، فنی‌و حرفه‌ای، شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی، دانشگاه علوم پزشکی و افراد کارآفرین دارای ناتوانی تشکیل دادند.

نمونه‌گیری هدفمند و از نوع گلوله برفی تا رسیدن به اشباع نظری (۳۷ مصاحبه) ادامه یافت. بازه زمانی نمونه‌گیری، تابستان ۱۴۰۳ به مدت ۳ ماه بود. برای گردآوری داده‌ها، از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. داده‌های گردآوری‌شده حاصل از متن مصاحبه با مشارکت‌کنندگان، به‌صورت کدگذاری باز و اولیه مفهوم‌سازی شده و سپس به‌منظور نظم و

1 . Hsieh and Shannon

2 . Krippendorff

3 . Hennink

انسجام داده‌های به‌دست‌آمده، داده‌های کدگذاری شده، با یکدیگر مقایسه و با ادغام مواردی که قرابت معنایی نزدیکی داشتند، مقولاتی با مفاهیم جدید ایجاد شد.

برای ارزیابی قابلیت اعتبار و روایی پژوهش، از روشهای درگیری طولانی مدت و مشاهده مداوم، انتخاب نمونه‌های مناسب، گردآوری و تحلیل هم‌زمان داده‌ها و بازنگری توسط مشارکت‌کنندگان و جستجو برای شواهد مغایر، استفاده شد. برای سنجش پایایی، از پایایی بازآزمون هولستی استفاده شد. فرمول ضریب توافق کدگذاری به روش هولستی عبارت است از:

فرمول (۱)

$$PAO=2M/(N1+N2): (2 \times 13)/(14+16) = \%87$$

در فرمول ۱، PAO به معنای درصد توافق مشاهده شده (ضریب پایایی)، M تعداد موارد کدگذاری شده توسط دو کدگذار است که بین آنها توافق وجود داشته باشد. N1 تعداد کلی موارد کدگذاری شده توسط کدگذار نخست است. N2 تعداد موارد کدگذاری شده توسط کدگذار دوم است. این رقم بین صفر (هیچ توافق) تا یک (توافق کامل) متغیر است. در صورتی که خروجی فرمول بیشتر از ۸۰ درصد باشد، پایایی تحلیل کدگذاریها حاصل می‌شود (هولستی^۱، ۱۹۶۹).

یافته‌ها

جدول (۱). مشخصات مشارکت‌کنندگان در پژوهش

سمت	توضیحات (تعداد)	جنسیت (تعداد)	میانگین سن	زمان مصاحبه‌ها
عضو هیئت‌علمی دانشگاه	رشته‌های کارآفرینی (۴)، اقتصاد (۲)، روانشناسی و علوم بهزیستی (۲)	مرد (۷)، زن (۱)	۴۹	۳۴ تا ۶۷ دقیقه
کارشناسان سازمانهای مختلف	بهزیستی (۹)، کمیته امداد امام خمینی (ره) (۲)، سازمان فنی و حرفه‌ای (۱)، شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی (۱)، دانشگاه علوم پزشکی (۱)	مرد (۶)، زن (۸)	۴۱	۲۲ تا ۴۸ دقیقه
افراد کارآفرین دارای ناتوانی	افراد دچار ناتوانی جسمی - حرکتی (۹)، افراد دچار ناتوانی حسی (۳)، افراد دچار ناتوانی روانی (۲)، افراد دچار ناتوانی ذهنی (۱)	مرد (۹)، زن (۶)	۳۳	۱۸ تا ۳۹ دقیقه
جمع/میانگین	۳۷ مشارکت‌کننده	مرد (۲۲)، زن (۱۵)	۳۹	۴۴ دقیقه

برای پاسخ به پرسش «زمینه‌های ایجاد الگوی اشتغال پایدار برای افراد دارای ناتوانی ساکن مناطق روستایی استان کرمانشاه»، به‌صورت کدگذاری باز و اولیه مفهوم‌سازی شده و سپس به‌منظور حفظ نظم و انسجام داده‌های به‌دست آمده، کدهای شناسایی شده، با یکدیگر مورد مقایسه قرار گرفتند و با ترکیب موارد مشابه، مقولاتی با مفاهیم جدید ایجاد شد. با استفاده از فرآیند کدگذاری باز، ۶ مقوله اصلی احصاء شد (جدول ۲).

جدول (۲). مقولات مرتبط با ایجاد الگوی اشتغال پایدار افراد دارای ناتوانی

مقوله اصلی	زمینه‌ها (مقولات فرعی)
شبکه‌سازی و بازارسازی برای محصولات	انعقاد تفاهم‌نامه با اتحادیه‌ها برای تسهیل در صدور مجوز در زمان کمتر و با مبالغ مناسب‌تر
	برون‌سپاری بحث نظارت به صورت تخصصی و دقیق
	مشاوره مدیریت منابع مالی، تأمین منابع اولیه و فرایند تولید برای استقرار کسب‌وکار و مشاوره بازاریابی و فروش محصولات تولیدی مددجویان
	تفاهم‌نامه و همبستگی با سایر سازمانها برای بازاریابی مشاغل مددجویان
پایدارسازی و بهبود مستمر طرح	نظارت صحیح به دلیل حجم بالای پرونده‌ها و راهنمایی برای راه‌اندازی و استقرار کسب‌وکار
	تأکید اسناد بالادستی برای ارزیابی کارشناسان با توجه به کمیت و امه‌های پرداخت‌شده، نه تعداد مشاغل موفق و پایدار
	رهایی مددجویان بعد از ایجاد اشتغال، از نظر به‌روز نگه‌داشتن افراد در شغل موردنظر
	ندادن زمان کافی به مناطق و کارشناسان برای پایداری طرح‌های موجود
اجرای مشاوره شغلی: بر اساس فرآیند ناتوانی	انجام مصاحبه‌های تخصصی که روی انگیزه‌ها و علایق شغلی متقاضیان تمرکز دارند و میزان علاقه و پشتکار آنها را در موضوعات مختلف بررسی می‌کنند
	انجام تستهای روان‌سنجی برای تشخیص ویژگیهای شخصیتی و سبک شغلی افراد که به شناسایی تناسب شغل و شخصیت آنها کمک می‌کند
	ارزیابی تجربیات و فعالیتهای شغلی و آموزشی گذشته متقاضیان به منظور شناسایی علایق و استعدادهایی که به‌طور مداوم به آنها پرداخته‌اند
	ارزیابی مهارت‌ها و تواناییهای متقاضیان بر اساس محدودیتهای جسمی هر گروه دچار ناتوانی و شناسایی مشاغل مناسب و معرفی فرصتهای کارآفرینانه به‌روز و امکان‌سنجی شده

مقوله اصلی	زمینه‌ها (مقولات فرعی)
ظرفیت‌سازی روانی و توانمندسازی مهارتی	ارائه روشهای مدیریت استرس و ایجاد تعادل ذهنی برای کاهش فشارهای روانی مرتبط با ورود به بازار کار
	توانمندسازی روانی و ارائه مشاوره انگیزشی توسط کارشناسان؛ ایجاد انگیزه برای تغییر و درک اهمیت تغییر و اعتماد به نفس‌سازی و تمایل به ایجاد اشتغال در مددجویان با ایجاد انگیزه
	انعقاد تفاهم‌نامه بین سازمان فنی و حرفه‌ای، جهاد دانشگاهی و سایر مراکز آموزشی برای ارائه خدمات آموزشی؛ آگاه‌کردن مشاوران شغلی از مشاغل به‌روز و امکان‌سنجی شده
	طراحی دوره‌های آموزشی تخصصی، ارائه دوره‌های کارآفرینی و مدیریت، استفاده از فناوریهای نوین در آموزش، برنامه‌های آموزش غیررسمی و کارآموزی
حمایت مالی و زیرساختی	تناسب مقدار وام با نوع مشاغل و اوضاع روز، رفع مشکلات ضمانت بانکی و تنظیم میزان پرداخت وام به افراد بر اساس دسته‌بندی شغلی
	ایجاد دستورالعملهای مناسب برای مشاغل اینترنتی مبتنی بر هوش مصنوعی و مشاغل سیار
	مجوز ایجاد طرح شراکتی و پرداخت وام با ایجاد کسب و کارهای مشارکتی با یک جواز کسب
	اصلاح دستورالعملها و بازگذاشتن دست کارشناسان برای تقاضای افرادی با مشاغل بدون نیاز به اجاره‌نامه مغازه مانند مشاغل سیار تعمیراتی
شناسایی متقاضیان و افراد مستعد اشتغال آفرینی	توسعه بانک اطلاعاتی افراد دارای ناتوانی به منظور شناخت صحیح از نظر سطح هوش، توانایی جسمانی، علاقمندیها و مهارتها و ...
	طبقه‌بندی افراد بر اساس نوع و شدت ناتوانی برای ارائه فرصتهای شغلی مناسب و تعیین محدودیتهای فیزیکی و ارزیابی شرایط لازم برای محیطهای کاری
	ثبت سطح تحصیلات و مهارتهای فنی و حرفه‌ای افراد دارای ناتوانی برای شناسایی مشاغل مناسب با توانمندیهای موجود
	تعیین، اندازه‌گیری و ارزیابی استعدادها و فاکتورهای توانمندی و مصاحبه‌ها و بازدیدهای میدانی از زندگی افراد به منظور شناسایی دقیق نیازهای شغلی و مهارتهای پنهان

در بعد اجرای مشاوره شغلی بر اساس نوع ناتوانی، الگوهای شغلی متناسب با نوع ناتوانی در **جدول شماره ۳** ارائه شده است. باید توجه داشت که بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده از مصاحبه‌ها با خبرگان و ماهیت مشاغل که عموماً جزء کسب‌وکارهای خرد بوده، قابلیت حصول مشاغل منتخب در **جدول شماره ۳** برای افراد دارای ناتوانی متناسب با میزان ناتوانی (خفیف تا شدید) باید در فرایند مشاوره شغلی مورد توجه قرار گیرد.

جدول (۳). الگوهای شغلی متناسب با نوع ناتوانی

الگوی شغلی	گروه شغلی	شغل	افراد دچار ناتوانی جسمی - حرکتی		افراد دچار ناتوانی حسی		افراد دچار ناتوانی ذهنی
			اندام فوقانی	اندام تحتانی	شنوایی	بینایی	
مشاغل خانگی و تولیدات دست‌ساز خانگی	بافت و نساجی	قالیبافی با طرحهای بومی و شخصی‌سازی شده برای مشتریان خاص	✓	✓	✓	✓	✓
		گلیم‌بافی و فروش در بازارهای محلی و آنلاین	✓	✓	✓	✓	✓
		تولید کیف، کلاه و شال دست‌بافت و لباسهای بافتنی	✓	✓	✓	✓	✓
		ساخت عروسکهای دست‌بافت و اسباب‌بازیهای کوچک از نخ و پارچه	✓	✓	✓	✓	✓
		بافت تابلوهای دیواری و آویزهای تزئینی با استفاده از نخهای رنگی	✓	✓	✓	✓	✓
گلرهای گلدوزی و قلاب‌بافی	هنرهای گلدوزی و قلاب‌بافی	گلدوزی روی پارچه و تولید رومیزی، حوله و لباسهای تزئینی	✓	✓	✓	✓	✓
		قلاب‌بافی انواع کیف، دست‌بند، گردنبند و محصولات تزئینی	✓	✓	✓	✓	✓
		تولید روبالشی و پتوهای قلاب‌باف و شخصی‌سازی آنها برای مشتریان	✓	✓	✓	✓	✓

افراد دچار ناتوانی ذهنی	افراد دچار ناتوانی روانی	افراد دچار ناتوانی حسی		افراد دچار ناتوانی جسمی - حرکتی		شغل	گروه شغلی	الگوی شغلی
		بینایی	شنوایی	اندام تحتانی	اندام فوقانی			
✓	✓		✓	✓		تهیه عطرهای طبیعی از گلها و گیاهان دارویی محلی	ساخت محصولات آرایشی خانگی	مشاغل خانگی و تولیدات دست‌ساز خانگی
✓	✓		✓	✓		ساخت محصولات بهداشتی مانند صابون، کرمهای مرطوب‌کننده و ...		
✓	✓		✓	✓		تولید روغنهای گیاهی مانند روغن زیتون، نارگیل و بادام		
✓	✓		✓	✓		حکاکی روی چوب و ساخت جعبه‌های تزئینی برای هدایا	ساخت چوبی	
✓	✓		✓	✓		تولید وسایل آشپزخانه چوبی مانند تخته‌برش، قاشق و چنگال	مصنوعات	
✓	✓		✓	✓		ساخت اسباب‌بازیهای چوبی و محلی برای کودکان		
✓	✓		✓	✓		ساخت ابزارها و ظروف فلزی مانند سینی و قوری	صنایع دستی	
✓	✓		✓	✓		ایجاد جواهرات فلزی خاص با حکاکیها و طرحهای سنتی	فلزی	
✓	✓		✓	✓		تولید لوازم تزئینی فلزی مثل جاشمعی و تابلوهای دکوری		
✓	✓		✓	✓		ساخت گلدانهای سفالی و لعاب‌کاری آنها	محصولات سفالی و سرامیک	
✓	✓		✓	✓		تولید وسایل آشپزخانه مانند بشقاب و کاسه سفالی با نقش و نگار سنتی		
✓	✓		✓	✓		ساخت مجسمه‌های سفالی کوچک به‌عنوان یادبودهای فرهنگی		

افرادی که دچار ناتوانی ذهنی هستند	افرادی که دچار ناتوانی روانی هستند	افرادی که دچار ناتوانی حسی هستند		افرادی که دچار ناتوانی جسمی - حرکتی هستند		شغل	گروه شغلی	الگوی شغلی
		بینایی	شنوایی	اندام تحتانی	اندام فوقانی			
✓	✓		✓	✓		پخت انواع نانهای محلی و توزیع آنها در منطقه	تولیدات خوراکی و بسته‌بندی محصولات غذایی خانگی	مشاغل خانگی و تولیدات دست‌ساز خانگی
✓	✓		✓	✓		تولید و بسته‌بندی ترشی، مربا و محصولات کنسروی از میوه‌های بومی		
✓	✓		✓	✓		تولید شیرینیهای خانگی سنتی مانند نان برنجی، قطاب و مسقطی		
✓	✓	✓	✓	✓		خشک‌کردن و بسته‌بندی گیاهان دارویی مانند نعناع، آویشن و ...		
✓	✓	✓	✓	✓		بسته‌بندی ادویه‌های محلی مثل زردچوبه، زعفران و زیره		
✓	✓		✓	✓		تولید دمنوشهای ترکیبی و بسته‌بندی آنها در پکهای کوچک		
✓	✓		✓	✓		تولید چیپس میوه و بسته‌بندی آن برای فروش در بازارهای محلی		
✓	✓		✓	✓		تهیه خشکبار محلی مثل گردو، بادام و فندق و فروش آنلاین		
✓	✓	✓	✓	✓		تولید آبمیوه‌های طبیعی و شربت‌های گیاهی برای فصول مختلف		
				✓	✓	برگزاری کلاسهای آموزش آنلاین صنایع دستی مانند قالببافی و گلدوزی	خدمات خانگی	
				✓	✓	تهیه ویدئوهای آموزشی درباره کاشت گیاهان دارویی و کشاورزی پایدار		
				✓	✓	برگزاری کارگاههای مجازی بازاریابی محصولات خانگی و دیجیتال		

افراد دچار ناتوانی ذهنی	افراد دچار ناتوانی روانی	افراد دچار ناتوانی حسی		افراد دچار ناتوانی جسمی - حرکتی		شغل	گروه شغلی	الگوی شغلی
		بینایی	شنوایی	اندام تحتانی	اندام فوقانی			
✓	✓	✓	✓	✓		دوخت لباسهای محلی و انواع پوشاک با طرحهای شخصی سازی شده	خدمات تعمیر لباس	مشاغل خانگی و تولیدات دست ساز خانگی
✓	✓	✓	✓	✓		تعمیرات و تغییرات لباسها و فروش آنلاین پوشاک دست دوز		
✓	✓	✓	✓	✓		دوخت کیفهای پارچه‌ای، کاور موبایل و وسایل تزئینی		
✓	✓			✓	✓	ارائه مشاوره در زمینه مدیریت مالی و مهارتهای کسب و کار	مشاوره و دپیچنتالی	
✓	✓		✓	✓		خدمات ویرایش، تایپ و ترجمه متون برای مشتریان داخلی و خارجی		
✓	✓		✓	✓	✓	ایجاد طرحهای گرافیکی و لوگو برای کسب و کارهای محلی و خانگی	مشاغل خانگی	
✓	✓		✓	✓		تولید شمعهای معطر و رنگی با طرحهای خاص	محصولات مومی	
✓	✓		✓	✓		ساخت جاشمعی و محصولات تزئینی از موم برای تزئینات خانگی	محصولات مومی	
✓	✓		✓	✓		تولید گلدانهای تزئینی از گچ، سیمان و چوب	ساخت دکوراتیو	
✓	✓		✓	✓		ساخت زیورآلات دیواری و مجسمه‌های کوچک برای دکوراسیون داخلی	ساخت لوازم دکوراتیو	
✓	✓		✓	✓		نقاشی روی پارچه و تولید تابلوهای دیواری با طرحهای محلی و فرهنگی	ساخت تابلو روی پارچه	
✓	✓		✓	✓		تولید تابلوهای نقاشی و خطاطی به صورت سفارشی برای مشتریان	ساخت تابلو و نقاشی	

افرادی که دچار ناتوانی ذهنی هستند	افرادی که دچار ناتوانی روانی هستند	افرادی که دچار ناتوانی حسی هستند		افرادی که دچار ناتوانی جسمی - حرکتی هستند		شغل	گروه شغلی	الگوی شغلی
		بینایی	شنوایی	اندام تحتانی	اندام فوقانی			
✓	✓	✓	✓	✓	✓	کاشت گیاهان دارویی مانند گل گاوزبان، آویشن و نعناع	کشت گیاهان دارویی	کشاورزی و باغبانی
✓	✓	✓	✓	✓	✓	تولید عرقیات گیاهی و محصولات بهداشتی از گیاهان دارویی		
✓	✓	✓	✓	✓	✓	کاشت و برداشت انجیر، خرما و زیتون در مناطق گرمسیری	پرورش درختان میوه	کشاورزی و باغبانی
✓	✓	✓	✓	✓	✓	پرورش گیاهان مقاوم به کم‌آبی مانند پسته و بادام		
✓	✓	✓	✓	✓	✓	ایجاد باغ میوه‌های محلی مثل توت و گردو در مناطق سردسیر		
✓	✓	✓	✓	✓	✓	پرورش مرغ بومی و فروش تخم مرغ محلی با بسته‌بندی سنتی	پرورش طیور	دامداری و پرورش حیوانات
✓	✓	✓	✓	✓	✓	پرورش بلدرچین و تولید گوشت و تخم بلدرچین برای فروش		
✓	✓	✓	✓	✓	✓	نگهداری بوقلمون و فروش گوشت آن به صورت خانگی یا محلی		
✓	✓	✓	✓	✓	✓	تولید عسل خالص کوهستانی و بسته‌بندی آن	پرورش زنبور عسل	دامداری و پرورش حیوانات
✓	✓	✓	✓	✓	✓	تولید محصولات جانبی زنبور مانند گرده گل و بره موم		
		✓	✓	✓	✓	فروش عسل و محصولات جانبی در وبسایت‌های محلی و شبکه‌های اجتماعی	پرورش دام	دامداری و پرورش حیوانات
		✓	✓	✓	✓	پرورش بز و تولید شیر و پنیر بز برای عرضه در بازارهای خاص		
		✓	✓	✓	✓	پرورش گوسفند با تمرکز بر فروش محصولات گوشتی و پوست		
✓	✓	✓	✓	✓	✓	تولید کره، ماست و دوغ محلی از شیر دامها	پرورش دام	دامداری و پرورش حیوانات

افرادی که دچار ناتوانی ذهنی	افرادی که دچار ناتوانی روانی	افرادی که دچار ناتوانی حسی		افرادی که دچار ناتوانی جسمی - حرکتی		شغل	گروه شغلی	الگوی شغلی
		بینایی	شنوایی	اندام تحتانی	اندام فوقانی			
✓	✓	✓	✓	✓	✓	خشک کردن و بسته‌بندی گیاهان دارویی مثل آویشن و زیره	بسته‌بندی گیاهی و دارویی محصولات	صنایع تبدیلی و فرآوری
✓	✓	✓	✓	✓	✓	فرآوری و بسته‌بندی ادویه‌های محلی مثل زردچوبه و فلفل		
		✓	✓	✓	✓	تولید پکهای کوچک دمنوش گیاهی و فروش آنلاین		
✓	✓	✓	✓	✓	✓	تولید پنیر محلی و بسته‌بندی آن برای فروش	فرآوری لبنیات	صنایع تبدیلی و فرآوری محصولات کشاورزی
✓	✓	✓	✓	✓	✓	تولید ماست، کره و دوغ محلی با برند روستایی		
✓	✓	✓	✓	✓	✓	فرآوری لبنیات با استفاده از تکنیکهای سنتی و طبیعی		
✓	✓	✓	✓	✓	✓	تولید انواع مربا و شیره از میوه‌های بومی	تولید فرآوری شده از میوه‌ها	صنایع تبدیلی و فرآوری
✓	✓	✓	✓	✓	✓	تولید چیپس میوه و خشکبار محلی		
✓	✓	✓	✓	✓	✓	تولید آبمیوه و شربت طبیعی		
			✓	✓	✓	طراحی گرافیک، لوگو و ایجاد محتوای تبلیغاتی برای برندهای محلی	مهارت‌های دستی	خدمات اجتماعی و آموزشی
			✓	✓	✓	ارائه خدمات مشاوره برای کارآفرینی و بازاریابی دیجیتال		
			✓	✓	✓	آموزش قالبیافی، سفالگری و مهارت‌های محلی به جوانان منطقه	آموزش مهارت‌های دستی	خدمات اجتماعی و آموزشی
		✓	✓	✓	✓	برگزاری کلاسهای آموزش صنایع دستی برای ترویج فرهنگ بومی		
		✓	✓	✓	✓	آموزش روشهای نوین مدیریت منابع آبی در کشاورزی پایدار	مشاوره برای مدیریت منابع طبیعی	آموزشی
		✓	✓	✓	✓	ترویج و آموزش کشاورزی پایدار عاری از مواد شیمیایی		

افرادهای دچار ناتوانی ذهنی	افرادهای دچار ناتوانی روانی	افرادهای دچار ناتوانی حسی		افرادهای دچار ناتوانی جسمی-حرکتی		شغل	گروه شغلی	الگوی شغلی
		بینایی	شنوایی	اندام تحتانی	اندام فوقانی			
		✓	✓	✓	✓	مشاوره روشهای افزایش بهره‌وری در دامداری و کشاورزی	مشاوره کشاورزی و دامداری	حرفه‌های مشاوره‌ای و کارآفرینی محلی
		✓	✓	✓	✓	کمک به کشاورزان و دامداران در مدیریت منابع طبیعی و بازاریابی		
		✓	✓	✓	✓	راهنمایی کارآفرینان محلی در راه‌اندازی و توسعه کسب‌وکارهای آنلاین	مشاوره در کارآفرینی دیجیتال	مشاغل خانگی اینترنتی و تجارت الکترونیک
			✓	✓	✓	مشاوره بازاریابی دیجیتال برای معرفی محصولات و برندهای محلی		
			✓	✓	✓	ایجاد و مدیریت فروشگاه اینترنتی برای فروش محصولات محلی	فروش و بازاریابی دیجیتال	
			✓	✓	✓	استفاده از شبکه‌های اجتماعی مانند اینستاگرام و تلگرام برای بازاریابی		
			✓	✓	✓	همکاری با پلتفرم‌های فروش آنلاین مثل باسلام و دیجی‌کالا	بازاریابی محتوایی و ایجاد وبلاگ	
			✓	✓	✓	تولید محتوای آموزشی درباره مشاغل خانگی		
			✓	✓	✓	راه‌اندازی وبلاگ برای تبلیغ و آموزش تولیدات خانگی و محلی	تجهیز عکس و ویدئوهای آموزشی برای معرفی و تبلیغ محصولات	
		✓	✓	✓	✓	تهیه عکس و ویدئوهای آموزشی برای معرفی و تبلیغ محصولات		
			✓	✓	✓	طراحی لوگو، بروشور و کارت ویزیت (برای مثال برندهای محلی)	مشاغل فریلنسینگ و خدمات آنلاین	
			✓	✓	✓	ویرایش عکس و تولید محتوا برای فروشگاههای آنلاین		
			✓	✓	✓	تایپ و ویرایش مقالات و متون برای مشتریان		
			✓	✓	✓	ترجمه متون و محتواهای آنلاین به زبانهای مختلف		

بحث

یافته‌های پژوهش نشان داد که مقولات شبکه‌سازی و بازارسازی برای محصولات، راهبری و بهبود مستمر کسب و کار، اجرای مشاوره شغلی بر اساس نوع ناتوانی، ظرفیت‌سازی روانی و توانمندسازی مهارتی، حمایت مالی و زیرساختی و شناسایی متقاضیان و افراد مستعد اشتغال‌آفرینی به‌عنوان مقولات اصلی الگوی توان‌بخشی اجتماع‌محور برای اشتغال پایدار افراد دارای ناتوانی ساکن مناطق روستایی استان کرمانشاه، با توجه به نوع ناتوانی گروه‌های مختلف افراد دارای ناتوانی شناسایی شدند.

افزون بر این، در بعد اجرای مشاوره شغلی بر اساس نوع ناتوانی، الگوهای مشاغل خانگی و تولیدات دست‌ساز خانگی، کشاورزی و باغبانی، دامداری و پرورش حیوانات، صنایع تبدیلی و فرآوری محصولات کشاورزی، خدمات اجتماعی و آموزشی، حرفه‌های مشاوره‌ای و کارآفرینی محلی، مشاغل خانگی اینترنتی و تجارت الکترونیک شناسایی شدند برخی از یافته‌های این پژوهش با برخی از شواهد موجود در پژوهش‌های داخلی نظیر [وکیل‌الرعايا \(۲۰۱۹\)](#)، [کربلایی اسماعیل و همکاران \(۲۰۲۰\)](#)، [میرزاحمدی و همکاران \(۲۰۲۰\)](#)، [جلالی و کسائی‌پور \(۲۰۲۱\)](#)، [قاسمی و میرکزاده \(۲۰۲۳\)](#)، [طلایی و همکاران \(۲۰۲۳\)](#)، [حسینی \(۲۰۱۸\)](#)، [ابراهیمی‌نژاد \(۲۰۱۸\)](#) و برخی از شواهد موجود در پژوهش‌های خارجی نظیر [آلانازی^۱ و همکاران \(۲۰۲۵\)](#)، [واید و عبدالعزیز \(۲۰۲۴\)](#)، [آموه و دالا \(۲۰۲۳\)](#)، [هلنا و همکاران \(۲۰۲۳\)](#) و [تابنر و همکاران \(۲۰۲۲\)](#) هم‌خوان است.

[قاسمی و میرکزاده \(۲۰۲۳\)](#) در پژوهش خود اذعان کردند که پنج راهکار آموزشی-توانمندسازی، فرهنگ‌سازی و تغییر نگرش عمومی به کارآفرینی افراد دارای ناتوانی، حمایت و پشتیبانی مادی-معنوی، تنوع‌بخشی زمینه اشتغال و برندسازی محصولات افراد دارای ناتوانی و بهبود کمی و کیفی نیروی انسانی، راهکارهای توسعه کارآفرینی افراد دارای ناتوانی

1. Alanazi

روستایی هستند. افزون بر این، نتایج پژوهش دیگری نشان داد که شایستگی یادگیری، سرمایه انسانی، تلاطمها و محدودیتها، حمایت ادارک شده از سوی خانواده و شایستگی تعهد، مهم‌ترین عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی افراد دارای ناتوانی روستایی در بخش کوزران استان کرمانشاه هستند.

در پژوهش دیگری [طلایی و همکاران \(۲۰۲۳\)](#) بر این امر صحه گذاشتند که برنامه‌ریزی متمرکز، پاسخگو نبودن این برنامه‌ها به نیاز افراد دارای ناتوانی، شناسایی افراد دارای ناتوانی نیازمند و انسجام سازمانی، عرضه تسهیلات بر مبنای نیاز، کمبود اعتبارات، تبعیض در خدمات‌رسانی، همکاری نامناسب سایر ارگانها، نظارت نداشتن بر پرداخت وام و مشکلات مالی افراد، از جمله عواملی هستند که میزان اثربخشی برنامه‌ها و فعالیتهای اداره بهزیستی استان کرمانشاه را در زمینه اشتغال‌زایی افراد دارای ناتوانی تحت تأثیر قرار داده است.

همچنین، شواهد موجود در پژوهش [ابراهیمی‌نژاد \(۲۰۱۸\)](#) نشان داد که افراد دارای ناتوانی در زمینه اشتغال در بخش خصوصی، با پنج مانع اصلی تواناییهای فردی، راهبردی، محیطی، هزینه و نگرشی روبرو هستند. به‌زعم [میرزاحمدی و همکاران \(۲۰۲۰\)](#) خدمات توان‌بخشی حرفه‌ای، آموزش مهارت‌های شغلی، تسهیم دانش کارآفرینی، تسهیم تجارب کارآفرینی، سرمایه‌گذاری استانی و برگزاری نمایشگاه، راهبردهای توانمندسازی کارآفرینی افراد دچار ناتوانی هستند. [واید و عبدالعزیز \(۲۰۲۴\)](#) نشان دادند که تسهیل‌کننده‌های کلیدی اشتغال پایدار افراد دارای ناتوانی عبارتند از عوامل شخصی، ساختاری، سازمانی، اجتماعی و روان‌شناختی. نتایج پژوهش [هلنا و همکاران \(۲۰۲۳\)](#) نیز نشان داد که پنج تسهیل‌کننده اشتغال پایدار افراد دارای ناتوانی عبارتند از آزمودن انواع مختلف کار، دوست داشتن در محل کار، تعادل در مورد انتظارات و سازگاری، تعامل و انعطاف متقابل و یارانه دستمزد.

نتایج پژوهش [آلانازی و همکاران \(۲۰۲۵\)](#) نشان داد که فناوری کمکی پایدار می‌تواند برای توانمندسازی شغلی فارغ‌التحصیلان دانشگاهی دارای ناتوانی در عربستان سعودی

حیاتی باشد. همچنین، یافته‌های پژوهش آموه و دالا (۲۰۲۳) بیانگر این بود که چنانچه افراد دارای ناتوانی بخواهند به اعضای در جامعه تبدیل شوند و بهزیستی روانی-اجتماعی کلی خود را بهبود بخشند، تمرکز بر توان‌بخشی اقتصادی-اجتماعی با استفاده از رویکرد توان‌بخشی اجتماع‌محور اجتناب‌ناپذیر است.

با توجه به یافته‌های پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود: در فرایند ایجاد اشتغال پایدار برای افراد دارای ناتوانی، یکی از مهم‌ترین مراحل شبکه‌سازی و بازارسازی است. این امر به‌ویژه در مناطق روستایی استان کرمانشاه که دسترسی به بازارهای بزرگ محدود است، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بنابراین پیشنهاد می‌شود با تشکیل تعاونیها و انجمنهای محلی، زمینه فعالیت و همکاری افراد دارای ناتوانی به‌صورت مشترک فراهم شود تا افراد از تجربه‌های یکدیگر بهره‌مند شوند. همچنین، توجه به مدیریت و بهبود مستمر کسب‌وکارهای کوچک و متوسط تحت مالکیت افراد دارای ناتوانی، می‌تواند نقش مهمی در موفقیت و پایداری این کسب‌وکارها ایفا کند. در این راستا، برگزاری دوره‌های آموزشی در زمینه مدیریت، بازاریابی و مالی به افراد دارای ناتوانی کمک می‌کند تا مهارت‌های لازم برای اداره کسب‌وکار خود را کسب کنند.

افزون بر این، توجه به بعد روانی و توانمندسازی مهارتی افراد دارای ناتوانی، به‌ویژه در مناطق روستایی، می‌تواند به ارتقاء خودباوری و اعتمادبه‌نفس آنها کمک کند. در این راستا، برگزاری کارگاههای آموزشی و مشاوره‌های روان‌شناختی می‌تواند به افراد دارای ناتوانی کمک کند تا با چالشهای زندگی خود بهتر کنار بیایند و تواناییهای خود را شناسایی کنند. فراهم کردن حمایت‌های مالی و زیرساختی از سوی دولت و نهادهای محلی پیشنهاد دیگری است که می‌تواند به ایجاد مشاغل پایدار برای افراد دارای ناتوانی کمک کند. این حمایتها می‌تواند شامل وام‌های کم‌بهره، تسهیلات مالی و ایجاد زیرساخت‌های لازم مانند حمل‌ونقل مناسب و دسترسی‌پذیری به فضاهای کاری باشد. شناسایی و انتخاب افراد دارای ناتوانی

مستعد برای اشتغال‌آفرینی در برنامه‌های توان‌بخشی، می‌تواند به موفقیت طرح‌های اشتغال پایدار کمک کند.

در این راستا، پیشنهاد می‌شود ایجاد برنامه‌های شناسایی و ارزیابی توانمندیها و استعدادهاى شغلى افراد داراى ناتوانى در اولويت قرار گیرد. همچنین، فراهم کردن زمینه‌های آموزش و توانمندسازی برای این افراد می‌تواند به پرورش کارآفرینان موفق و ایجاد مشاغل جدید منجر شود. از سوی دیگر، بر اساس یافته‌های پژوهش، مشاوره شغلی بر اساس ویژگی‌های فردی و شرایط اقلیمی افراد دارای ناتوانی در استان کرمانشاه، رویکردی اساسی برای شناسایی و ایجاد فرصت‌های شغلی مؤثر است. این نوع مشاوره به‌طور جامع توانمندیها، مهارتها و تجربیات هر فرد را ارزیابی کرده و آنها را با نیازهای واقعی بازار کار و شرایط خاص هر منطقه هماهنگ می‌کند.

با شناسایی الگوهای شغلی مناسب، مانند مشاغل خانگی، کشاورزی، دامداری و صنایع تبدیلی، می‌توان به افراد دارای ناتوانی کمک کرد تا شغلهایی را انتخاب کنند که نه تنها با توانمندیهای آنان مطابقت دارد؛ بلکه از مزایای اقلیمی و اقتصادی مناطق خود نیز بهره‌مند شوند. ایجاد بسترهای مناسب برای مشاغل اینترنتی و تجارت الکترونیک نیز به‌عنوان راهکاری نوین برای افزایش فرصت‌های شغلی و کارآفرینی در میان این افراد مطرح می‌شود. در دنیای امروز که فناوری اطلاعات و ارتباطات به‌طور فزاینده‌ای در زندگی روزمره نفوذ کرده است. فراهم کردن امکانات لازم برای استفاده از این ظرفیتها می‌تواند به افراد دارای ناتوانی کمک کند تا بازار کار خود را گسترش دهند و به‌راحتی به نیازهای جدید جامعه پاسخ دهند. درنهایت، پیشنهاد می‌شود یک رویکرد جامع و تخصصی در مشاوره شغلی برای توانمندسازی اقتصادی و اشتغال پایدار برای افراد دارای ناتوانی در جوامع محلی و روستایی در دستور کار نهادهای متولی اشتغال پایدار افراد دارای ناتوانی قرار گیرد.

محدودیت‌های پژوهش

این مطالعه با محدودیت‌هایی مواجه بود. نخست آن‌که، این پژوهش در استان کرمانشاه انجام شده است؛ بنابراین، نتایج حاصل از آن را باید با رعایت جوانب احتیاط به سایر جوامع و استانهای کشور تعمیم داد. دیگر محدودیت این بود که جامعه مورد مطالعه خبرگان دانشگاهی، کارشناسان بهزیستی و افراد دارای ناتوانی مستعد کارآفرینی در استان کرمانشاه بودند که بدون تردید تفاوت دیدگاه‌های آنها که ناشی از جایگاه متفاوت آنهاست، می‌تواند نتایج پژوهش را تحت‌تأثیر قرار دهد.

تعارض منافع: این مقاله تعارض منافع ندارد.

اخلاق پژوهش: در پژوهش حاضر، ملاحظات اخلاقی از قبیل شرط امانت‌داری، صداقت و سرقت ادبی رعایت شده است.

تشکر و قدردانی: این پژوهش با حمایت اداره کل بهزیستی استان کرمانشاه انجام شده است. نویسندگان مقاله مراتب تشکر و قدردانی خویش را از سازمانهای مربوطه، مدیران و کارشناسان اداره بهزیستی، خبرگان دانشگاهی و افراد کارآفرین دارای ناتوانی برای مشارکت در این پژوهش به عمل می‌آورند.

- Alanazi, A. S., Benlaria, H., & Alanazi, S. A. (2025). Sustainable assistive technology and employment opportunities for graduates with disability: Mediating role of government support. *Education and Information Technologies*, 30(1), 257-278. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s10639-024-12863-0>. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10639-024-12863-0>
- Amwe, R. A., & Dala, B. G. (2023). Socio-economic Rehabilitation of Persons With Visual Impairment: A Community Based Rehabilitation Approach. *Special Needs Education From the Lens of Interdisciplinary Dialogue: A Festschrift in Honour of Prof. EMEKA D. OZOJI*, 2 (2). <https://www.journals.ezenwaohaetorc.org/index.php/AFHOPEO/article/viewFile/2504/2578>
- Bagheri, A., Taghavi Maryam Abadi, F., & Arasti, Z. (2015). Identifying entrepreneurial competencies focusing on entrepreneurs with physical and mobility disabilities. *Journal of Entrepreneurship Development*, 8(3), 473-492. <https://doi.org/https://doi.org/10.22059/jed.2015.57646> (in Persian). https://jed.ut.ac.ir/article_57646_en.html?lang=fa
- Ebrahiminejad, M., Sepehrnia, A., Askari Baqerabadi, M. (2018). Identifying and Prioritizing the Barriers to Employment of motional disabled People in the Private Sector from the Perspective of Entrepreneurs and disabled People with the ANP Approach. *MEJDS*. (in Persian). <file:///C:/Users/asus/Downloads/3003313970079-2.pdf>
- Ghasemi, z., & Mirakzadeh, A. A. (2023). Identifying the Components and Strategies of Entrepreneurship Development Among the Disabled (Case Study of Rural Areas of Kozaran District in Kermanshah Township [Research]. *Journal of Entrepreneurial Strategies in Agriculture*, 10(2), 1-14. <https://doi.org/10.61186/jea.10.20.1>. https://jea.sanru.ac.ir/browse.php?a_id=380&sid=1&slc_lang=en&ftxt=0
- Helena, T., Magnus, T., & Carin, S. N. (2023). People with intellectual disability and employment sustainability: A qualitative interview study. *Journal of applied research in intellectual disabilities*, 36(1), 78-86. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/jar.13036>. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/jar.13036>
- Hennink, M., Bailey, A., & Hutter, I. (2020). Qualitative research methods. *Sage Publications*. <https://www.torrossa.com/en/resources/an/5018483>

- Holsti, O. R. (1969). *Content analysis for the social sciences and humanities. Reading*. MA: Addison-Wesley (content analysis). <https://cir.nii.ac.jp/crid/1573387449369524864>
- Hosseini, L. (2018). Review of the Experience of Empowering the Disabled: (Japan Case Study) *International Conference on Security, Progress and Sustainable Development of Border, Territorial and Metropolitan Areas, Solutions and Challenges Focusing on Passive Defense and Crisis Management*, Tehran. (in Persian). <https://civilica.com/doc/876146/>
- Hsieh, H.-F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative health research*, 15(9), 1277-1288. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1049732305276687>
- Hsieh, Y.-C., Molina, V. M. J., & Weng, J. (2019). The road to entrepreneurship with impairments: A challenges-adaptive mechanisms-results model for disabled entrepreneurs. *International Small Business Journal*. 37(8), 761-779. <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/0266242619867654>. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0266242619867654>
- Hwang, S. K., & Roulstone, A. (2022). Enterprising? Disabled? The status and potential for disabled people's microenterprise in South Korea. In Research Handbook on Disability and Entrepreneurship (pp. 114-130). *Edward Elgar Publishing*. <https://www.elgaronline.com/edcollchap/book/9781789905649/book-part-9781789905649-18.xml>
- Jalali, A., & Kasaeipour, I. (2021). Investigating entrepreneurship in the employment of people with disabilities. *9th International Conference on Accounting, Management and Innovation in Business*, Tehran. (in Persian). <https://civilica.com/doc/1402298/>
- Karbalaee Esmacil, H. R., Minoori, M., & Hagheghat Monfad, J. (2020). Explain the dimensions and components affecting the role of government to support employment and promote entrepreneurship of people with disabilities in Iran. *Journal of Iranian Economic Issues*, 7(1), 247-273. <https://doi.org/10.30465/ce.2020.5957> (in Persian). <https://refahj.uswr.ac.ir/article-1-3499-fa.html>
- Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Sage publications. <https://cir.nii.ac.jp/crid/1970586434871021093>

- Mang'eni, E. (2021). *Factors influencing the growth of entrepreneurship among persons with disabilities in Nairobi City County*, Kenya (Doctoral dissertation, University of Nairobi). <https://erepository.uonbi.ac.ke/handle/11295/155924>
- Martin, B. C., & Honig, B. (2020). Inclusive management research: Persons with disabilities and self-employment activity as an exemplar. *Journal of Business Ethics*, 166(3), 553-575. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s10551-019-04122-x>. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10551-019-04122-x>
- Mirzamohammadi, M., Hamdi, K., & Navabakhsh, M. (2020). Designing an entrepreneurship development model for people with disabilities and veterans with an empowerment approach. *Journal of Business Management*, 12(47), 104-126. https://journals.iau.ir/article_677488.html
- Norstedt, M., & Germundsson, P. (2023). Motives for entrepreneurship and establishing one's own business among people with disabilities: Findings from a scoping review. *Disability & Society*, 38(2) 247-266. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/09687599.2021.1919504>. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09687599.2021.1919504>
- *Welfare Organization of Kermanshah Province, Department of Employment of the Disabled* (2023). (in Persian). <https://www.behzisti.ir/service/province/kermanshah>
- Rahbar, F., Momayez, A., & Mohammadi, S. (2013). Identifying the factors influencing activity of technology-based small and medium sized enterprises in the services field for the disabled (case study: the urban management of Tehran). *Journal of Iranian Social Development Studies*, 4(4), 57. (in Persian). <https://www.sid.ir/paper/231855/fa>
- Talaei, M., Rezaee, H., & Parvin, F. (2023). Measuring the Effectiveness of Programs and Activities Conducted in the Field of Sustainable Employment (Case Study: General Welfare Department of Kermanshah Province) [Research]. *Quarterly Journal of Social Work*, 12(3), 52-64. <http://social-workmag.ir/article-1-788-en.html> (in Persian). <https://socialworkmag.ir/fa>.
- Taubner, H., Tideman, M., & Staland Nyman, C. (2022). Employment sustainability for people with intellectual disability: A systematic review. *Journal of occupational rehabilitation*, 32(3), 353-364. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s10926-021-10020-9>. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10926-021-10020-9>

- Vakil-e-Raaya, Y., & Aghvami, F. (2019). Analysis of the effectiveness of factors affecting employment and business start-up of disabled people. *Quarterly Journal of Development and Transformation Management*, 11(39), 51-60. (in Persian). https://journals.iau.ir/article_670266.html
- Wided, R., & Abdulaziz, A. (2024). Facilitating Sustainable Employment for People with Physical Disabilities: A Pathway to Inclusion: An ISM-MICMAC Approach. *Journal of Disability Research*, 3(6), 20240070. <https://www.scienceopen.com/hosted-document?doi=10.57197/JDR-2024-0070>
- Yamamoto, S., Unruh, D., & Bullis, M. (2011). The viability of self-employment for individuals with disabilities in the United States: A synthesis of the empirical-research literature. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 35(2), 117-127. <https://doi.org/https://doi.org/10.3233/JVR-2011-0559>. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.3233/JVR-2011-0559>